

คม·สด·ลึก

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4225 วันพุธที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 หน้า 12

ผ้าทอพื้นเมือง ‘พื้นลานนางหาญ’ อนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาไททรงดำ

อ.ชมภูนาถกับผลิตภัณฑ์เด่น

เป็นที่รู้จักในหมู่หญิงสาว “ไททรงดำ” หรือลาวโซ่ง หลังว่างเว้นจากการทำนาทำไร่ จะมานั่งทอผ้าหารายได้เสริม โดยเฉพาะผ้าชิ้นไทดำ ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น แต่แม้จะสวยงามแค่ไหนก็หาชมได้ยากมากขึ้นทุกที หลังไร้ผู้สืบทอดอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มรภ.เลย) นำโดยอ.ชมภูนาถ ชมภูพันธ์ อาจารย์จากภาควิชาศิลปศึกษา และทีมวิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว จึงได้จัดโครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาลายผ้าทอพื้นบ้าน “ผ้าชิ้นลานนางหาญ” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านลายผ้าดั้งเดิมของชนเผ่าไททรงดำแห่งบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย ที่ได้อพยพมาจากดินแดนสิบสองจุไทย

อ.ชมภูนาถย้อนอดีตถึงผลิตภัณฑ์เด่นนี้ให้ฟังว่า บ้านนาป่าหนาดมีผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อก็คือผ้าชิ้นไททรงดำนางหาญ หรือที่รู้จักกันในนามผ้านางหาญ ซึ่งเริ่มมีขึ้นมาตั้งแต่สมัยใดไม่อาจ

ทราบได้ แต่ชาวไททรงดำบ้านนาป่าหนาดได้นำมาจากเมืองแกงหรือเมืองเตียนเบียนฟู สมัยที่อพยพมาจากลาวและมีการกล่าวกันว่าผ้านางหาญนั้นเป็นผ้าถุงของภรรยาเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งทอขึ้นเพื่อใส่ให้แตกต่างจากผ้าถุงไททรงดำทั่วไป เป็นเครื่องแต่งกายของชั้นเจ้านายฝ่ายหญิง บุคคลทั่วไปไม่สามารถนำมาใช้ได้

“ตอนนี้ผ้าชิ้นนางหาญเริ่มจะทำกันน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจนัก ดิฉันและทีมงานก็เห็นว่าน่าจะอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาของชาวบ้านเอาไว้ก็เลยมีแนวคิดทำโครงการถ่ายทอดการทำผ้าชิ้นสู่ชุมชนที่สนใจ โดยได้งบประมาณจากทางสำนักวิจัยและพัฒนาและวช. ให้สนับสนุนส่วนหนึ่งด้วย”

อาจารย์คนเดิมเผยต่อว่า ถึงแม้ผ้าชิ้นนางหาญมีขั้นตอนการทำที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะมีลวดลายละเอียดประณีต ซึ่งชนเผ่าไททรงดำนับถืออย่างมาก เพราะพญานาคเอามานำน้ำให้ให้อยุ่ให้กิน จึงคิดลายนาคไว้เป็นส่วนหนึ่งของลายผ้า ประกอบด้วยลายนาคเกี่ยวกัน ลายนาคเกาะกัน ลายรุ่งและลายจืด ซึ่งมี 2 ลายคือลายตุ้มและลายผีเสื้อหรือตัวบี

ผ้าชิ้นลานนางหาญ

สำหรับการถ่ายทอดนั้นจะเริ่มที่เนื้อหาองค์ความรู้ ครอบคลุมขั้นตอนกรรมวิธีในการผลิต รวมถึงเทคนิค วิธีการและการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในการผลิตผ้าทอพื้นเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้ ขั้นตอนแรกจะมีการแนะนำการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการทอผ้า จากนั้นก็จะเริ่มการถ่ายทอดขั้นตอนการทอผ้านางหาญ โดยการผันด้ายในหลักฮางเขน (หลา) แล้วก็มาถึงขั้นตอนการเดินหรือคันเส้นด้ายอินและการเดินเส้นด้าย (คันหมี่ก่อนมัด) จากนั้นก็มาทำโครงหรือการเข้ากัณฑ์หรือการมัดลายผ้านางหาญ เสร็จแล้วก็ข้อมสีแล้วก็ขึ้นลายเพื่อทอผ้านางหาญ จึงเป็นอันว่าเสร็จภารกิจขั้นตอนการถ่ายทอด

(ต่อด้านหลัง)

“วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีทั้งสอนแบบรายบุคคล หรือตัวต่อตัว และแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยให้ผู้รับการถ่ายทอดเรียนรู้แบบการทำงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขึ้นอยู่กับขั้นตอนและวิธีการทอผ้า ส่วนจุดเด่นอยู่ที่ลวดลายและชิ้นนางหาญที่เป็นตำนาน” อ.ชมภูนาฎกล่าว พร้อมย้ำว่า ส่วนราคาจำหน่ายถ้าเป็นผ้าฝ้ายสนนในราคาอยู่ที่ 1,500-2,000 บาทต่อผืน แต่ถ้าเป็นผ้าไหมอยู่ที่ 3,000-4,000 บาทต่อผืน ซึ่งสามารถสร้างอาชีพเสริมรายได้ให้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ผ้าชิ้นนางหาญ นับเป็นอีกผลิตภัณฑ์เด่นที่เป็นภูมิปัญญาชาวไททรงดำที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยทีมอาจารย์ภาคศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนำมาต่อยอดสู่โครงการถ่ายทอดสู่ชุมชน นอกจากจะช่วยอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นตำนานไว้แล้วยังเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้ชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย สนใจผลิตภัณฑ์และเรียนรู้กระบวนการขั้นตอนการผลิตโทร.08-1873-8766 ในวันและเวลาราชการ

● สุรัตน์ อัดตะ ●